

EWA BIEŃKOWSKA

FUNDUSZ POMOCY POKRZYWDZONYM
ORAZ POMOCY POSTPENITENCJARNEJ
PO NAJNOWSZYCH ZMIANACH

1. UWAGI WSTĘPNE

Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej działa od dnia 1 stycznia 2012 r. jako państwowy fundusz celowy pozostający w dyspozycji Ministra Sprawiedliwości (art. 43 k.k.w.)¹. Kształt, jaki mu nadano, od początku budził sporo zastrzeżeń². Natomiast Ministerstwo Sprawiedliwości – co zrozumiałe – uważało, że powołanie Funduszu do życia jest bardzo korzystne dla ofiar przestępstw³. Pozytywnie ocenia również jego funkcjonowanie⁴.

Na mocy obowiązującej od dnia 8 kwietnia 2015 r. ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka⁵ wprowadzono istotne modyfikacje w odniesieniu do podmiotowego i przedmiotowego zakresu jego zadań. Nieobojętne były również zmiany, jakie nastąpiły z dniem 1 lipca 2015 r., gdy weszła w życie ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz

¹ Został on powołany do życia na mocy ustawy z dnia 12 lutego 2010 r. nowelizującej art. 43 k.k.w. (Dz.U. Nr 40, poz. 227 ze zm.).

² Por. zwłaszcza E. BIEŃKOWSKA, *Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – o nowej instytucji prawa karnego wykonawczego krytycznie*, «Zeszyty Prawnicze» 12.1/2012, s. 27 i n.

³ M. KRUK, *Nowy fundusz – realna pomoc dla pokrzywdzonych*, «Na Wokandzie» 1/2010, s. 19.

⁴ Por. wiadomości PAP z dnia 6 listopada 2014 r. – MS: *fundusz pomocy pokrzywdzonym funkcjonuje dobrze*.

⁵ Dz.U. z 2015 r., poz. 21 ze zm.

niektórych innych ustaw⁶ oraz ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁷. Dotyczyły one zasad orzekania nawiązek i świadczeń pieniężnych stanowiących jeden ze składników jego przychodów. W tej kwestii znaczenie mają również zmiany wprowadzone ustawą z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny z mocą wiążącą od dnia 18 maja 2015 r.⁸, a także przewidziane w dwóch ustawach z dnia 11 marca 2016 r., a mianowicie w ustawie o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁹ i w ustawie o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks karny wykonawczy¹⁰, które weszły w życie 15. kwietnia 2016 r.. Od dnia 7 października 2015 r. obowiązuje też nowe rozporządzenie wykonawcze Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 września 2015 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej¹¹ znacznie zmieniające poprzednie z dnia 6 lutego 2014 r.¹².

Dzięki powołaniu Funduszu – z jednej strony – Minister Sprawiedliwości zapewnił sobie źródło finansowania przedsięwzięć mających na celu utworzenie i rozwijanie systemu pomocy dla ofiar przestępstw, jak też kierunkowanie działalności dotowanych z jego środków pozarządowych organizacji wspierania ofiar. Z drugiej strony pozwala on na kontynuowanie i rozwijanie zainicjowanej w latach 70. XX. wieku pomocy postpenitencjarnej¹³. W jednym Funduszu znalazły się zatem *de facto* dwa o zupełnie innych, realizowanych przez różne podmioty zadaniach, w znacznej przy tym mierze wykraczających poza materię prawa karnego wykonawczego. Szczególnie poważne zastrzeżenia wywoływało w związku z tym usytuowanie dotyczących go unormowań

⁶ Dz.U., poz. 1247.

⁷ Dz.U., poz. 396.

⁸ Dz.U., poz. 541.

⁹ Dz.U., poz. 437.

¹⁰ Dz.U., poz. 428.

¹¹ Dz.U., poz. 2544.

¹² Dz.U., poz. 189; pierwszym było rozporządzenie z dnia 3 stycznia 2012 r. (Dz.U. Nr 9, poz. 49).

¹³ Por. rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 29 maja 1974 r. w sprawie pomocy postpenitencjarnej (Dz.U. Nr 21, poz. 126 ze zm.).

w jej obrębie¹⁴. Jeszcze bardziej razi to obecnie, gdy w katalogu jego zadań znalazło się również dotowanie pomocy prawnej i psychologicznej dla świadków i ich najbliższych.

Nowelizacje dotknęły istoty Funduszu, choć nie aż tak mocno, aby zmienić go całkowicie. Wtargnęły jednak poważnie zwłaszcza w sferę unormowań dotyczących ofiar przestępstw. Regulacje te przyjęto w okresie przeznaczonym na wdrożenie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW¹⁵. Weszła ona bowiem w życie z dniem 15 listopada 2012 r., a termin jej implementacji upływał z dniem 16 listopada 2015 r. Wprowadza zaś rozwiązania mające na celu wzmocnienie pozycji ofiar w obrębie Unii Europejskiej¹⁶. Zmiany odnoszące się do Funduszu natomiast – przeciwnie – ją pogarszają¹⁷. Przypomnieć w tej sytuacji należy o wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 8 maja 2003 r. w sprawie C-14/02 *ALTRAL S.A przeciwko Belgii*¹⁸, w którym orzekł on, że w okresie dzielącym wejście dyrektywy w życie i termin jej transpozycji państwa członkowskie powinny się powstrzymać od podejmowania działań, które mogłyby uniemożliwić osiągnięcie celu dyrektywy, ponieważ jest to sprzeczne z zasadą lojalności.

Problematyka dotycząca Funduszu wymaga w związku z tym szerszego rozważenia. Tylko w ten sposób można bowiem dokonać rzetelnej analizy i oceny obowiązujących w tym zakresie rozwiązań, jak również

¹⁴ Spotkało się to z krytyką nie tylko moją, lecz także innych – por. S. LELENTAL, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 169.

¹⁵ Dz.Urz. UE L 315 z 14.11.2012, s. 57.

¹⁶ Szerzej E. BIEŃKOWSKA, *Ofiary przestępstw w postępowaniu karnym – nowe standardy Unii Europejskiej*, «PiP» 69.4/2014, s. 57 i n.; E. BIEŃKOWSKA, L. MAZOWIECKA, [w:] E. BIEŃKOWSKA, K. DUDKA, C. KULESZA, L. MAZOWIECKA, P. STARZYŃSKI, W. ZALEWSKI, E. ZIELIŃSKA, *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstwa. Komentarz*, red. E. BIEŃKOWSKA, L. MAZOWIECKA, Warszawa 2014, s. 27 i n.

¹⁷ Por. E. BIEŃKOWSKA, *Nowe środki ochrony i pomocy dla pokrzywdzonych i świadków*, «Prokuratura i Prawo» 10/2015, s. 10 i n.

¹⁸ Zbiór Orzeczeń 2003, s. I-4431.

przedstawić propozycje niezbędnych zmian. W tym miejscu odnoszę się do kwestii, które uważam za najistotniejsze, a zaliczam do nich przede wszystkim to, co dotyczy zadań Funduszu oraz dystrybucji pomiędzy nie środków finansowych zgromadzonych na jego koncie.

2. ŹRÓDŁA PRZYCHODÓW FUNDUSZU

Regulacja kodeksowa dotycząca przychodów Funduszu od początku nie uległa żadnej zmianie. Stosownie do art. 43 § 7 k.k.w. stanowią je środki uzyskane z: 1) nawiązek i świadczeń pieniężnych orzeczonych przez sądy; 2) potrąceń w wysokości 10% wynagrodzenia skazanych pozbawionych wolności za pracę świadczoną na podstawie skierowania, umowy o pracę, umowy zlecenia, umowy o dzieło, umowy o pracę nakładczą lub na innej podstawie prawnej; 3) wykonania kar dyscyplinarnych w postaci obniżenia przypadającej takim skazanym części wynagrodzenia za pracę w wysokości nieprzekraczającej 25% na okres do 3 miesięcy; 4) spadków, darowizn i zapisów oraz 5) dotacji, zbiórek i innych źródeł.

Zmodyfikowano natomiast przepisy dotyczące orzekania nawiązek, które utraciły status środków karnych stając się środkami kompensacyjnymi, a także świadczeń pieniężnych.

Tak jak poprzednio w myśl § 1 art. 47 k.k. nawiązkę można orzec wyłącznie na rzecz Funduszu w razie skazania za umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, za inne przestępstwo umyślne, którego skutkiem jest śmierć, ciężki uszczerbek na zdrowiu, naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia. Do przepisu tego dodano natomiast § 3 stanowiący, iż w przypadku skazania za przestępstwo spowodowania katastrofy komunikacyjnej (art. 173 k.k.), przestępstwo spowodowania bezpośredniego niebezpieczeństwa takiej katastrofy (art. 174 k.k.), bądź też przestępstwo spowodowania wypadku komunikacyjnego (art. 177 i 355 k.k.), jeżeli sprawca był pod wpływem alkoholu lub środka odurzającego albo zbiegł z miejsca zdarzenia, orzeka się nawiązkę na rzecz Funduszu. Ma to jednak miejsce dopiero wówczas, gdy pokrzywdzony poniósł w wyniku takiego przestępstwa śmierć i nie można ustalić osoby dla niego najbliższej, której sytuacja życiowa

w wyniku jego śmierci uległa znacznemu pogorszeniu. Wprowadzono tutaj minimalną granicę nawiązki, która wynosi 10 000 złotych. Jej górny pułap co do zasady sięga kwoty 100 000 złotych (art. 48 k.k.). Wcześniej w przypadkach wskazanych w art. 47 § 3 k.k. jedynym beneficjentem nawiązki był Fundusz, jej orzeczenie było zaś fakultatywne, a nie obligatoryjne. Ponadto nawiąszka może być orzeczona na rzecz Funduszu w razie skazania za występek o charakterze chuligańskim, jeżeli nie został ustalony pokrzywdzony (art. 57a § 2 k.k.).

Co się tyczy świadczenia pieniężnego, z dniem 1 lipca 2015 r. poszerzono przesłanki jego obligatoryjnego orzekania. W myśl obowiązującego od dnia 18 maja 2015 r. w brzmieniu nadanym mu ustawą nowelizacyjną z dnia 20 lutego 2015 r.¹⁹ art. 49 § 2 k.k. dotyczyło to skazania za przestępstwo prowadzenia pojazdu mechanicznego przez osobę znajdującą się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a § 1 k.k.), przestępstwo dopuszczenia do ruchu pojazdu zagrażającego bezpieczeństwu przez taką osobę lub osobę nieposiadającą uprawnień (art. 179 k.k.) albo przestępstwo wykonywania czynności bezpośrednio związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa ruchu przez osobę będącą w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 180 k.k.). W tych wypadkach wprowadzono dolny jego pułap wynoszący 5 000 złotych. Natomiast wyższy, sięgający 10 000 złotych, odniesiono do skazanych na podstawie art. 178a § 4 k.k., czyli wcześniej prawomocnie skazanych za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego albo za przestępstwo z art. 173, 174, 177 lub 355 § 2 k.k. popełnione w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, bądź też za dopuszczenie się przestępstwa z art. 178a k.k. w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów orzeczonego w związku ze skazaniem za przestępstwo. Poszerzono więc też katalog czynów obejmujący wcześniej jedynie przestępstwa z art. 178a, 179 lub 180 k.k. Na mocy powoływanej już nowelizacji z dnia 20 lutego 2015 r. regulację tę uchylono zastępując ją unormowaniem art. 43a § 2 k.k. Obecnie zatem, jak stanowi ten przepis, obligatoryjne orzeczenie świadczenia pieniężnego w minimalnej wysokości 5 000 złotych dotyczy skazanych za

¹⁹ Dz.U., poz. 396.

przestępstwa z art. 178a § 1, 179 lub 180 k.k., a kwocie co najmniej 10 000 złotych – za przestępstwo z art. 178a § 4 k.k.

Tak jak poprzednio górna granica świadczenia pieniężnego wynosi 60 000 złotych, a może ono zostać orzeczone w razie odstąpienia od wymierzenia kary, a także w wypadkach wskazanych w ustawie (art. 43a § 1 k.k.). Do tych ostatnich należą: 1) warunkowe umorzenie postępowania (art. 67 § 3 k.k.); 2) warunkowe zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności (art. 72 § 2 k.k.); 3) warunkowe przedterminowe zwolnienie (art. 159 § 1 k.k.w.); 4) udzielenie zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 43nb § 1 k.k.w.).

Z punktu widzenia omawianej problematyki nie bez znaczenia jest prerעדagowanie art. 72 § 2 k.k. Obecnie przepis ten stanowi, iż „Sąd może orzec świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 albo zobowiązać skazanego do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody w całości albo w części, chyba że orzekł środek kompensacyjny”, podczas gdy poprzednio brzmiał następująco: „Sąd może zobowiązać skazanego do naprawienia szkody w całości lub w części, chyba że orzekł środek karny wymieniony w art. 39 pkt 5 [był to obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę będący teraz środkiem kompensacyjnym z art. 46 k.k.– E. B.], albo do uiszczenia świadczenia pieniężnego wymienionego w art. 39 pkt 7”. Wyraźnie przesunięto więc – jak widać – akcenty: na miejscu obowiązku naprawienia szkody znalazło się świadczenie pieniężne, co oznacza, że przestało być ono alternatywą naprawienia szkody, a rolę taką pełnią oba środki kompensacyjne, czyli obowiązek naprawienia szkody w całości lub w części albo zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 46 k.k.) oraz nawiązka (art. 47 k.k.). Prymat przyznano zatem zabezpieczeniu interesu dysponenta Funduszu, a nie pokrzywdzonego.

Od początku funkcjonowania Funduszu obowiązują unormowania cedujące obowiązek podejmowania działań związanych z egzekwowaniem nawiązek i świadczeń pieniężnych z dysponenta Funduszu na sądy orzekające te środki w pierwszej instancji (art. 43 § 3 i 4 k.k.w.).²⁰ W tym

²⁰ Szerzej M. OWSIANKA, *Egzekucja nawiązek i świadczeń pieniężnych sąsędznych na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej*,

zakresie dodano nowe regulacje przewidujące odpowiednie stosowanie w tych przypadkach przepisów dotyczących egzekucji należności sądowych (art. 206 § 3 pkt 2 k.k.w.). Pierwszą jest art. 206 § 1 k.k.w., w myśl którego sąd wzywa skazanego do ich uiszczenia w terminie 30 dni, a jeśli nie uczyni on tego, ściąga się je w drodze egzekucji, co stanowi *de facto* powtórzenie treści art. 43 § 3 i 4 k.k.w. Druga nowa regulacja to § 2 art. 206 k.k.w. stanowiący, że ich spłata może zostać rozłożona na raty na okres, jak zastrzeżono w § 3 *in fine* tego przepisu, nieprzekraczający 1. roku. Stosownie natomiast do art. 25 § 3 k.k.w. w jego aktualnym brzmieniu „W pierwszej kolejności podlegają zaspokojeniu zasądzone roszczenia cywilne mające na celu naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, a następnie należności sądowe”, czyli koszty sądowe i pieniężne kary porządkowe. Upřednio przepis ten nie zawierał końcowego wskazania, co oznaczało, że pierwszeństwo zawsze miała egzekucja roszczeń zasądzonych na rzecz pokrzywdzonego. Fakt, że do egzekucji zasądzonych na rzecz Funduszu nawiązek i świadczeń pieniężnych mają odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące należności sądowych, nie sprawia oczywiście, że z tego powodu środki te stają się należnościami sądowymi. Aktualnie zatem ich egzekucja poprzedza egzekucję roszczeń cywilnych zasądzonych dla pokrzywdzonych. Również to dowodzi przedkładania interesu dysponenta Funduszu nad interes indywidualnego pokrzywdzonego.

Dzięki opisanym zmianom dysponent Funduszu może zatem uzyskać więcej niż wcześniej środków finansowych z tytułu nawiązek i świadczeń pieniężnych. Jest tak przede wszystkim dlatego, że przewidziano sytuacje, w których ich orzeczenie jest obligatoryjne i takie, w których ustanowiono dość wysoki minimalny próg ich wysokości, jak również zapewniono egzekwowanie przed roszczeniami cywilnymi zasądzonymi na rzecz pokrzywdzonego.

[w:] *Gwarancje praw pokrzywdzonych w postępowaniach szczególnych*, red. D. GIL, Warszawa 2012, s. 156 i n.

3. ZADANIA FUNDUSZU

Zasadnicza zmiana w odniesieniu do zadań realizowanych ze środków Funduszu polega na poszerzeniu ich zakresu podmiotowego poprzez dopisanie, iż obejmują one również świadczenie pomocy prawnej i psychologicznej świadkom i osobom im najbliższym (art. 43 § 8 pkt 2a k.k.w.).

W art. 10 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. przewidziano, że organ wykonujący czynności operacyjno-rozpoznawcze, prowadzący postępowanie sprawdzające lub postępowanie przygotowawcze, albo sąd – w razie zagrożenia dla ich zdrowia psychicznego – informują pokrzywdzonego i świadka o możliwości otrzymania pomocy psychologicznej od pomiotów dotowanych na ten cel z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej lub od innego podmiotu świadczącego tego rodzaju pomoc. Organ ten wskazuje im również listę takich podmiotów oraz określa sposób kontaktu z nimi, a na wniosek pokrzywdzonego lub świadka wzywa pierwsze z nich do udzielenia pomocy w terminie 14 dni od dnia wezwania. Przewidziano, że wezwany podmiot ma obowiązek podporządkowania się temu wezwaniu, „chyba że (...) środki przeznaczone na pomoc psychologiczną zostały wykorzystane lub pokrzywdzony lub świadek nie kwalifikuje się do udzielenia takiej pomocy” (art. 43 § 11a k.k.w.). Podmiot, który nie zareagował na wezwanie, mimo że mógł to uczynić, nie ponosi jednak z tego powodu żadnych negatywnych konsekwencji. Nie można bowiem – z braku wskazania odpowiedniej przesłanki – odnieść do niego regulacji art. 43 § 15 i 15a k.k.w. Stosownie bowiem do nich jedynie w razie wykorzystania przez dotowany podmiot dotacji niezgodnie z celem lub przeznaczeniem, jest on zobowiązany do zwrotu dysponentowi Funduszu jej równowartości wraz z odsetkami, a także nie może brać udziału w otwartym konkursie ofert do dnia dokonania zwrotu oraz przez następane 12 miesięcy.

W aktualnym stanie prawnym działania, jakie mogą być realizowane w oparciu o środki Funduszu, dotyczą więc już nie trzech, lecz czterech sfer. Obok pomocy prawnej i psychologicznej dla świadków i ich najbliższych (pkt 2a) – stosownie art. 43 § 8 k.k.w. – ponadto obejmują: 1) pomoc osobom pokrzywdzonym i im najbliższym, zwłaszcza medyczną,

psychologiczną, rehabilitacyjną, prawną i materialną, udzielaną przez jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku, jak stowarzyszenia, fundacje, organizacje i instytucje (pkt 1), 2) pomoc postpenitencjarną osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członkom ich rodzin udzielaną przez zawodowych kuratorów sądowych i Służbę Więzienną (pkt 2) oraz przez jednostki wskazane w pkt 1, czyli niezaliczane do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku (pkt 3), a także 3) działalność podejmowaną lub zlecaną przez dysponenta Funduszu służącą wspieraniu i rozwijaniu systemu pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem i pomocy postpenitencjarnej polegającą w szczególności na promowaniu i wspieraniu inicjatyw oraz przedsięwzięć na rzecz poprawy sytuacji osób pokrzywdzonych i skutecznej readaptacji skazanych, podejmowaniu przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, pokrywaniu kosztów organizowania i prowadzenia szkoleń, jak również podejmowaniu, organizowaniu i zlecaniu badań naukowych nad sytuacją i potrzebami osób pokrzywdzonych oraz osób skazanych (pkt 4).

Wszystkie te zadania skonkretyzowano w akcie wykonawczym Ministra Sprawiedliwości. Do najdalej idących modyfikacji doszło w katalogu form pomocy dla osób pokrzywdzonych i ich najbliższych. W szczególności został on poszerzony: z dziewięciu pozycji w rozporządzeniu z dnia 6 lutego 2014 r. (§ 25) do 15. w rozporządzeniu z dnia 29 września 2015 r. W myśl § 26 ust. 1 tego ostatniego wchodzi tu w grę: 1) organizowanie i finansowanie pomocy prawnej, w tym alternatywnych metod rozwiązywania konfliktów; 2) organizowanie i finansowanie pomocy tłumacza w celu udzielenia pomocy prawnej osobie uprawnionej niewładającej w wystarczającym stopniu językiem polskim do czasu wszczęcia postępowania przygotowawczego; 3) organizowanie i finansowanie pomocy tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika w celu udzielenia pomocy prawnej; 4) pokrywanie kosztów związanych z psychoterapią lub pomocą psychologiczną, w tym organizowanie i finansowanie pomocy przez osobę pierwszego kontaktu; 5) pokrywanie kosztów świadczeń zdrowotnych, lekarstw w zakresie, w którym lek nie podlegałby refundacji, lub w części, w której nie jest refundowany,

wyrobów medycznych, w tym materiałów opatrunkowych, przedmiotów ortopedycznych oraz środków pomocniczych, w zakresie niezbędnym w procesie leczniczym doznanego uszczerbku na zdrowiu wynikającego z przestępstwa lub jego następstw, chyba że – jak zastrzeżono w ust. 2 – koszty te mogą być pokryte na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych²¹; 6) pokrywanie kosztów związanych z kształceniem w szkołach publicznych, w tym w ramach indywidualnego nauczania, a także w przypadku realizacji obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą, odpowiednio do wieku i potrzeb edukacyjnych osób uprawnionych; 7) organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe; 8) pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielenia schronienia; 9) finansowanie okresowych dopłat do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię ciepłą i elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona ma tytuł prawny, proporcjonalnie do liczby zamieszkujących tam osób; 10) dostosowanie lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego do potrzeb osoby pokrzywdzonej, jeżeli utrata sprawności fizycznej nastąpiła w wyniku przestępstwa; 11) finansowanie przejazdów środkami komunikacji publicznej lub pokrywanie kosztów transportu związanych z uzyskiwaniem świadczeń i regulowaniem świadczeń wymienionych w pkt 1-9; 12) pokrywanie kosztów żywności lub bonów żywnościowych; 13) pokrywanie kosztów zakupu odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej; 14) finansowanie kosztów zorganizowanego wyjazdu uprawnionego małoletniego; i w końcu 15) finansowanie kosztów wyjazdu osoby uprawnionej wraz z małoletnim, nad którym sprawuje ona pieczę, bądź uprawnionego małoletniego z osobą, pod której pieczęą pozostaje on, w trakcie którego to wyjazdu ma uzyskać pomoc wskazaną w pkt 4. Dodano działania określone w pozycjach 2, 3, 7, 14 i 15, a istotnie poszerzono wskazane

²¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 581 ze zm.

w pkt 9. Zaznaczyć należy, że w dwóch przypadkach (pkt 5 i 10) pomoc jest adresowana wyłącznie do pokrzywdzonych.

Zastrzeżenia natury merytorycznej wzbudza forma pomocy uwzględniona w pkt 1. Wynikają one stąd, że alternatywne metody rozwiązywania konfliktów w żadnym razie nie są pomocą prawną, a za taką zostały uznane, czego dowodzi posłużenie się określeniem „w tym”. Natomiast organizowanie posiedzeń mediacyjnych leży wyłącznie w gestii mediatorów. Koszty samego postępowania mediacyjnego w sprawach karnych, a jest to jedyny program alternatywny istniejący w polskim systemie prawa karnego, stanowią zaś wydatki Skarbu Państwa (art. 618 § 1 pkt 8 k.p.k.). To samo dotyczy mediacji w sprawach nieletnich (art. 32 zdanie drugie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich²²). W grę może więc wejść jedynie pokrycie wydatków związanych z przemieszczeniem się do i z miejsca prowadzenia mediacji. Pokrzywdzeni mogą oczywiście korzystać z mediacji cywilnych, także umownych, np. w sprawach rodzinnych, w którym to przypadku obciążają ich związane z tym wydatki. Z brzmienia pkt 1 § 26 ust. 1 rozporządzenia nie wynika jednak, że chodzi o te ostatnie.

Formy pomocy dla osób pozbawionych wolności, zwalnianych z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członków ich rodzin – co oczywiste – są nastawione przede wszystkim na ich uaktywnienie zawodowe i społeczne, ograniczenie zjawiska biedy, bezdomności, wykluczenia społecznego, przeciwdziałanie i zwalczaniu uzależnień oraz wyeliminowaniu czynników o charakterze kryminogennym. Uległy one tylko nieznacznym modyfikacjom. Stosownie do § 30 ust. 1 rozporządzenia obejmują zaś takie formy pomocy, jak: 1) pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielenia schronienia w ośrodku dla bezdomnych; 2) okresową dopłatę do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię cieplną elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny, proporcjonalnie do liczby zamieszkujących osób; 3) organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej; 4)

²² Tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 382 ze zm..

organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe; 5) organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, których celem jest przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień; 6) zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia i urządzeń niezbędnych do realizacji takich programów oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz wykonywanej pracy nieodpłatnej; 7) pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, jej stopniu lub o niezdolności do pracy; 8) pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi, lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie; 9) pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego i innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy; 10) pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach wskazanych w pkt 5., szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie; 11) pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe, programach wskazanych w pkt 5. i wykonywanej nieodpłatnie pracy; 12) promowanie i wspieranie inicjatyw oraz przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych, działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, organizowanie i prowadzenie szkoleń, organizowanie i zlecenie badań naukowych dotyczących sytuacji osób skazanych; 13) pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w postaci: a) żywności lub bonów żywnościowych, b) odzieży, bielizny, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych, c) biletów komunikacji publicznej, d) leków, środków opatrunkowych i sanitarnych, e) wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, jeżeli nie mogą być pokryte na zasadach określonych w ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (§ 30 ust. 2), f) pomocy naukowych, dydaktycznych, książek

i materiałów pomocniczych, g) niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego ułatwiających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza osób niepełnosprawnych oraz h) materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywania wyuczonego zawodu albo prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek; 14) udzielanie świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ lub podmiot udzielający pomocy.

W przedstawionych unormowaniach w przeważającej mierze jest mowa o bardzo konkretnych formach pomocy adresowanych bezpośrednio do osób uprawnionych. Dziwi w związku z tym uwzględnienie wśród nich działań, które z taką pomocą nic wspólnego nie mają, co dotyczy działań określonych w pkt 12.

Jest tak tym bardziej, że działalności samego dysponenta Funduszu określonej w art. 43 § 8 pkt 4 k.k.w. dotyczy odrębna, kompleksowa regulacja § 29 rozporządzenia, w której sprecyzowano, iż jest to działalność w postaci: 1) organizowania i przeprowadzania akcji oraz przedsięwzięć informacyjnych dotyczących praw osób pokrzywdzonych przestępstwami oraz pomocy postpenitencjarnej; 2) organizowania i zlecania badań naukowych dotyczących sytuacji i potrzeb osób pokrzywdzonych oraz pomocy postpenitencjarnej; 3) finansowania przygotowania, druku i kolportażu publikacji i wydawnictw związanych z prawami osób pokrzywdzonych oraz pomocy postpenitencjarnej; 4) realizacji zadań służących tworzeniu, wzmocnieniu i rozbudowie sieci pomocy ofiarom przestępstw oraz pomocy postpenitencjarnej; 5) organizowania konferencji, seminariów i spotkań poświęconych prawom, sytuacji i potrzebom osób pokrzywdzonych oraz pomocy postpenitencjarnej; 6) zlecania organizacji szkoleń w zakresie praw, sytuacji i potrzeb osób pokrzywdzonych oraz pomocy postpenitencjarnej.

Powstaje zatem pytanie, skąd ten dualizm, a dodam, że pojawił się on dopiero w aktualnym stanie prawnym. Wyjaśnienie wydaje się dość proste. Jest to wynikiem przeoczenia istotnej zmiany, jakiej dokonano w unormowaniach rozporządzenia w porównaniu do obowiązujących wcześniej. Poprzednio odrębna regulacja odnosząca się do działań dysponenta Funduszu dotyczyła wyłącznie pomocy dla osób

pokrzywdzonych (§ 26). Natomiast w rozporządzeniu z dnia 29 września 2015 r. jest mowa zarówno o jego działalności w tej sferze, jak i w sferze pomocy postpenitencjarnej. Rozwiązanie zamieszczone w § 30 ust. 1 pkt 12 stało się więc zbędne, czego po prostu nie dostrzeżono.

I wreszcie, o pomocy dla świadków i ich najbliższych jest mowa w § 27 rozporządzenia. Wskazano w nim, że polega ona na: 1) organizowaniu i finansowaniu pomocy prawnej, 2) organizowaniu i finansowaniu pomocy tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika w celu udzielenia pomocy prawnej oraz 3) pokrywaniu kosztów związanych z pomocą psychologiczną, w tym organizowaniu i finansowaniu pomocy przez osobę pierwszego kontaktu. Mam poważne wątpliwości dotyczące istoty i sposobu ujęcia przedstawionego unormowania. Przede wszystkim odnoszą się one do pkt 3: o jaką bowiem osobę pierwszego kontaktu i jakiego rodzaju pomoc przez nią świadczoną w tym przypadku chodzi: czy tylko psychologiczną udzielaną przez dotowany na ten cel podmiot i osobę będącą członkiem jego personelu lub wolontariuszem z nim współpracującym? Nie jest to jasne. To samo dotyczy zresztą regulacji § 26 ust 1 rozporządzenia, w której jest również mowa o osobie pierwszego kontaktu.

Trzeba też zwrócić uwagę na pewną niespójność terminologiczną. W pierwotnym ujęciu pkt 1. dotyczącego pomocy dla pokrzywdzonych oraz pkt 2. i 3. art. 43 § 8 k.k.w., które odnoszą się do pomocy postpenitencjarnej, była również mowa o „członkach rodzin”. Obecnie w przypadku pokrzywdzonych i świadków określenie to już nie występuje. W to miejsce wprowadzono pojęcie „osób najbliższych”, które prawo karne od dawna zna i definiuje (art. 115 § 11 k.k.). Termin „członek rodziny” utrzymano natomiast w regulacjach odnoszących się do osób uprawnionych do pomocy postpenitencjarnej. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że chodzi tu albo o osoby najbliższe w rozumieniu art. 115 § 11 k.k., którymi są małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia i jej małżonek oraz osoba pozostająca we wspólnym pożyciu, albo o osoby wskazane w art. 24, 27, 28 i 30 k.r.o.²³, w których

²³ Tak S. LELENTAL, *Kodeks karny...*, s. 170.

występuje pojęcie „małżonków” i „rodziny”. Jest jednak absolutnie nie do przyjęcia interpretacja typu „albo-albo”, i w dodatku w drugim członie tak mało precyzyjna.

Dla sprecyzowania określenia „członek rodziny” podstawowe znaczenie mają bez wątpienia definicje zawarte w k.r.o. takich pojęć, jak: 1) małżeństwo, które zostaje zawarte z chwilą, gdy kobieta i mężczyzna jednocześnie obecni przed urzędnikiem stanu cywilnego złożą oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński (art. 1 § 1); 2) rodzina, którą małżonkowie założyli przez wstąpienie w związek małżeński (art. 23 i 27 zdanie pierwsze); 3) pokrewieństwo w linii prostej, czyli łączące osoby pochodzące jedna od drugiej, oraz w linii bocznej, które występują między osobami pochodzącymi od wspólnego przodka, lecz niebędące krewnymi w linii prostej, przy czym stopień pokrewieństwa określa się według liczby urodzeń, wskutek których powstało pokrewieństwo (art. 61⁷); 4) powinowactwo wynikające z małżeństwa między małżonkiem i krewnymi drugiego małżonka, którego linię i stopień ustala się według linii i stopnia pokrewieństwa (art. 61⁸); oraz 5) przysposobienie możliwe w stosunku do osoby małoletniej dla jej dobra (art. 114 § 1), w wyniku którego między przysposabiającym i przysposobionym powstają stosunki jak między rodzicami i dziećmi (art. 121 § 1). Znaczenie ma również regulacja dotycząca obowiązku alimentacyjnego, który obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo (art. 128). Można zatem uznać, że pojęcie „członek rodziny”, o którym jest mowa w art. 43 § 8 pkt 2 i 3 k.k.w., obejmuje w pierwszej kolejności osoby uprawnione do alimentów od skazanych oraz zwalnianych z jednostek penitencjarnych, jak również osoby, na utrzymanie których systematycznie i dobrowolnie oni żyli..

Sądzę jednak, że najwłaściwsze byłoby zastąpienie pojęcia „członek rodziny”, jakie pozostawiono w art. 43 § 8 pkt 2 k.k.w. i – w ślad za tym – w rozporządzeniu wykonawczym (§ 30 i 32), określeniem „osoba najbliższa”. Zapewniłoby to jednolitość terminologiczną i zlikwidowało wszystkie możliwe nieporozumienia interpretacyjne. Dlaczego nie uczyniono tego przy okazji nowelizacji z dnia 28 listopada 2014 r., mocą której wprowadzono do innych unormowań art. 43 k.k.w. termin „osoba najbliższa”, trudno zrozumieć.

4. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA POSZCZEGÓLNYCH ZADAŃ

W art. 43 k.k.w. nie wskazano, które z przychodów są przeznaczone na realizację jakich zadań Funduszu, co mogłoby sugerować, że rozdziela się je w jednakowych proporcjach na wszystkie. Tak jednak nie jest, ale wynika to dopiero z rozporządzenia wykonawczego, a tego rodzaju rozwiązanie przyjęto od samego początku. W tym zakresie zaszły jednak bardzo istotne zmiany.

Upřednio ze środków pochodzących z nawiązek i świadczeń pieniężnych było finansowane wyłącznie dotowanie podmiotów udzielających bezpośredniej pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem i członkom ich rodzin oraz – w wysokości do 20% ich ogólnej kwoty – działalności dysponenta Funduszy na ich rzecz (§ 25 ust. 1 i 26 rozporządzenia z dnia 6 lutego 2014 r.). Obecnie jest zupełnie inaczej. Ze środków tych jest bowiem finansowana – obok pomocy dla osób pokrzywdzonych i ich najbliższych (§ 25 ust. 1 obowiązującego rozporządzenia) – ponadto pomoc dla świadków i ich najbliższych (§ 27), a także w wysokości do 20% ich sumy działalność dysponenta Funduszu (§ 29). Ta ostatnia obejmuje już jednak nie tylko jego działania na rzecz pokrzywdzonych, ale również na rzecz pomocy postpenitencjarnej. Przyjęcie takiego rozwiązania było moim zdaniem jak najbardziej intencjonalne.

Skoro bowiem za wzór dla regulacji ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. przyjęto unormowania ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym²⁴, powinno to odnosić się także do finansowania świadczenia świadkom i ich najbliższym pomocy psychologicznej i prawnej. Najbardziej zaskakuje jednak, że do rozdziału 7. zatytułowanego „Udzielanie pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem, świadkom oraz osobom im najbliższym” rozporządzenia wykonawczego dodano zapisy odnoszące się do pomocy postpenitencjarnej (art. 29). Dowodzi to, że kwestie dotyczące ofiar przestępstw zostały mocno zmarginalizowane. W istocie okrojono bowiem pulę środków pochodzących z nawiązek i świadczeń pieniężnych przeznaczonych na pomoc dla nich i ich najbliższych. Przypomnę natomiast, że już wcześniej krytykę wywoływało

²⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1801 ze zm.

tylko to, że z pomocy dotowanej ze środków Funduszu korzystać mają nie tylko pokrzywdzeni, ale również członkowie ich rodzin²⁵.

Z kolei środki pochodzące z potrąceń z wynagrodzenia za pracę skazanych pozbawionych wolności oraz wykonania nałożonych na nich kar dyscyplinarnych w postaci zmniejszenia przypadającego im wynagrodzenia za pracę od początku przeznaczane są wyłącznie na konkretną pomoc dla pozbawionych wolności, zwalnianych z jednostek penitencjarnych oraz członków ich rodzin i na działania dysponenta Funduszu w odniesieniu do rozwijania systemu pomocy postpenitencjarnej wskazane w pkt 12. § 30. rozporządzenia.

Pozostałe przychody, a więc uzyskane ze spadków, zapisów i darowizn oraz dotacji, zbiórek i innych, od początku służyły finansowaniu pomocy dla pokrzywdzonych oraz ich najbliższych, pomocy postpenitencjarnej oraz w wysokości nieprzekraczającej 20% ich sumy – działalności dysponenta Funduszu. Teraz doszło do tego finansowanie pomocy udzielanej świadkom i ich najbliższym (§ 26 ust. 1, 27 i 30 ust. 1 rozporządzenia z dnia 29 września 2015 r.). Zasady rozdziału na poszczególne zadania środków pochodzących z tych źródeł tak jak nie były, tak nadal nie są jednak określone w żadnym akcie prawnym. Dokonania ich podziału pozostawiono więc wyłącznie uznaniu dysponenta Funduszu.

W kontekście tych rozważań na uwagę zasługują niektóre unormowania dotyczące zasad gospodarowania środkami zgromadzonymi na koncie Funduszu, które w pewnym zakresie również uległy zmianie. Stosownie do § 34 ust. 1 rozporządzenia, podobnie jak było to wcześniej, Fundusz działa w oparciu o plan finansowy obejmujący takie pozycje, jak: 1) stan środków pieniężnych i zobowiązań na początek roku kalendarzowego; 2) przychody według ich źródeł; 3) koszty realizacji zadań; 4) zadania; 5) stan środków pieniężnych, należności i zobowiązań na koniec roku kalendarzowego. Do czasu wejścia w życie obowiązującego rozporządzenia plan był sporządzany z uwzględnieniem wyodrębnienia pomocy osobom pokrzywdzonym oraz pomocy postpenitencjarnej (§ 32 ust. 5 rozporządzenia z dnia 6 lutego 2014 r.). Z zapisu takiego jednak zrezygnowano. Może to oznaczać, że obecnie w ogóle się nie planuje,

²⁵ Por. S. LELENTAL, *Kodeks karny...*, s. 170.

jaka część przychodów Funduszu ma być przeznaczana na realizację poszczególnych zadań, z wyjątkiem wskazania, że w kwocie nieprzekraczającej 20% ich ogółu środki pochodzące ze źródeł wskazanych w art. 43 § 7 pkt 1 oraz 4 i 5 k.k.w. mają służyć działalności dysponenta Funduszu i podległych mu jednostek wymiaru sprawiedliwości, z wyjątkiem działań, które są podejmowane w oparciu o § 30 pkt 12 rozporządzenia. Wiadomo ponadto, że środki określone w pkt 2. i 3. art. 43 § 7 k.k.w. dotyczą wyłącznie świadczenia pomocy postpenitencjarnej. Przewidziano, że finansowana z Funduszu jest również pomoc, jaką pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członkom ich rodzin świadczą zawodowi kuratorzy sądowi i Służba Więzienna. Jest oczywiste, że nie są to podmioty dotowane z Funduszu w trybie konkursu ofert na realizację jakichkolwiek działań. Powstaje więc pytanie, w jaki sposób dzielone są te środki – z jednej strony – pomiędzy podmioty dotowane na ten cel oraz kuratorów i Służbę Więzienną, a z drugiej – pomiędzy te dwa ostatnie. Nie wprowadzono żadnych wskazań w tej materii.

5. KONKURS OFERT

Od początku środki z Funduszu przeznaczone na realizację zadań określonych w art. 43 § 8 pkt 1 i 3 k.k.w. dysponent Funduszu przyznaje podmiotom świadczącym usługi w tym zakresie w drodze otwartego konkursu ofert. Zmiany wprowadzone na mocy ustawy z dnia 28 listopada 2014 r., co znalazło swój wyraz także w aktualnym akcie wykonawczym, dotyczą ich również. W większości stanowią one konsekwencję poszerzenia zakresu usług finansowanych z Funduszu. Obejmują bowiem kwestie związane z konkursami na świadczenie pomocy świadkom i osobom dla nich najbliższym. Dodano także nowe regulacje. Do takich należy wprowadzenie wymogu uzyskania zgody prezesa sądu, kierownika jednostki organizacyjnej prokuratury lub komendanta jednostki Policji przez podmiot, który zgłasza w konkursie ofertę na realizację powierzonego mu zadania polegającego na udzieleniu pomocy prawnej lub psychologicznej pokrzywdzonym i świadkom na terenie

siedzib tych organów (art. 43 § 9a k.k.w.). Musi też dołączyć on do swojej oferty dokument potwierdzający ten fakt (§ 4 ust. 6). Przyjęto zatem rozwiązanie analogiczne do wprowadzonego już wcześniej w stosunku do podmiotów, które realizowałyby powierzone im zadanie na terenie jednostki penitencjarnej (§ 4 ust. 3).

Ogłoszenie konkursu zawiera m. in. (§ 2 ust. 3-4) określenie rodzaju zadania, wysokości dotacji, terminów i warunków realizacji zadania, wskazanie kryteriów oceny ofert, informację o dokumentach, jakie do oferty należy dołączyć, miejscu i terminie składania ofert, terminie ogłoszenia wyników konkursu, informację o możliwości odwołania konkursu, jak również – co bardzo istotne – o uprawnieniu komisji konkursowej do zmniejszenia kwoty wnioskowanej dotacji lub zmiany kosztorysu, które w jej ocenie „nie odpowiadają rzeczywistemu kosztowi realizacji działania lub zmiany działań, które nie odpowiadają realizacji zadania, o którym mowa w ogłoszeniu o konkursie ofert” (§ 2 ust. 2 pkt 4). Z punktu widzenia tego ostatniego zapisu szczególnie ważne jest to, jakie są kryteria doboru członków komisji konkursowej. Tymczasem w rozporządzeniu wskazuje się jedynie, iż dysponent Funduszu powołuje ją w składzie co najmniej trzech członków oraz wyznacza jej przewodniczącego (§ 9 ust. 1). Wskazano jedynie, że nie mogą to być osoby blisko w jakikolwiek sposób związane z podmiotem zgłaszającym się do konkursu ofert (§ 9 ust. 2). Nie wprowadzono natomiast żadnych wymogów pod adresem osób, które mają w pracach komisji uczestniczyć. Należy więc rozumieć, iż może to być praktycznie każdy z pracowników podległych dysponentowi bez względu na jego kompetencje merytoryczne. Zważywszy na zakres zadań komisji, nie sądzę, aby było to rozwiązanie najlepsze.

Z podmiotami, którym przyznano dotację, dysponent zawiera umowę (art. 43 § 10 k.k.w.). Spoczywają na nich liczne obowiązki informacyjno-sprawozdawcze oraz związane z realizowaniem zadania i skrupulatnym rozliczeniem uzyskanej dotacji (art. 43 § 12 k.k.w i § 23-25 rozporządzenia), a wszystko to odbywa się pod stałą i ścisłą kontrolą dysponenta (art. 43 § 14 k.k.w.). Ma on zresztą w swojej gestii pewne instrumentarium oddziaływania i dyscyplinowania dotowanych podmiotów. Stosownie do § 15 art. 43 k.k.w. podmioty, które wykorzystały dotację niezgodnie z jej

celem lub przeznaczeniem, mają obowiązek zwrócenia dysponentowi jej równowartości wraz z odsetkami w takiej wysokości, jaka odnosi się do zaległości podatkowych, w bardzo krótkim, piętnastodniowym terminie. Ponadto, jak wskazano w dodanym § 15a, nie mogą one brać udziału w konkursach do chwili dokonania zwrotu równowartości i odsetek oraz przez kolejne 12 miesięcy.

6. UWAGI KOŃCOWE

Przedstawione rozważania dowodzą, że dysponentowi Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej pozostawiono bardzo dużą swobodę, z pewnością znacznie większą niż było to wcześniej, w odniesieniu do podejmowania decyzji dotyczących wszystkich sfer jego funkcjonowania. Wprowadzone zmiany sprawiły przede wszystkim, że nie są dostatecznie precyzyjnie unormowane kwestie związane z zasadami finansowania poszczególnych obszarów działań przynależnych do jego kompetencji. Fakt, że materia ta nie jest przedmiotem regulacji ustawowej, lecz wykonawczej, którą – jak wiadomo – o wiele łatwiej jest zmieniać, daje mu dodatkowe możliwości. Czy zastrzeżenia wysuwane pod adresem nowych zasad funkcjonowania Funduszu są zasadne, zweryfikuje oczywiście praktyka. Na razie upłynęło jednak zbyt mało czasu, aby można było coś więcej na ten temat powiedzieć. Ministerstwo Sprawiedliwości ogłosiło w Biuletynie Informacji Publicznej ankietę, która ma pozwolić na zorientowanie się, jak oceniane są rozwiązania wprowadzone rozporządzeniem i czy w opinii ankietowanych wymagają one dalszych modyfikacji²⁶. Być może jej wyniki dostarczą ciekawych informacji.

Mnie szczególnie niepokoi, że za sprawą ostatnich nowelizacji widocznie pogorszono sytuację ofiar przestępstw. Uznano, że ich kosztem można udzielać pomocy już nie tylko świadkom i ich najbliższym, ale również podejmować działania mające na celu rozwijanie systemu pomocy postpenitencjarnej. W dobie coraz bardziej dynamicznego

²⁶ Na stronie: www.ms.gov.pl.

rozwoju ogólnoświatowego ruchu na rzecz wzmocnienia pozycji ofiar przestępstw jest to całkowicie niewytłumaczalne. Wydaje się zaś tym bardziej niezrozumiałe, że nowelizacji dokonywano w okresie wdrażania do polskiego systemu prawnego wiążących dokumentów unijnych wyznaczających nowe, podwyższone standardy minimalne w tym zakresie.

CRIME VICTIMS AND THE POLISH POST-PENITENTIARY FUND FOLLOWING THE LATEST CHANGES

Summary

This paper presents a critical analysis of the provisions in force relating to the Polish Crime Victims and Post-Penitentiary Fund (*Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej*). Recently there have been important changes in these provisions, particularly on the grounds of the Act of 28 November 2014 on the protection of and assistance to victims of crime and witnesses (*Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka*) and the associated executive regulations of 29 September 2015 introduced by the Ministry of Justice. The scope of the Fund's tasks has been extended to cover legal and psychological assistance to witnesses and their next-of-kin, and the rules for the financing of the Fund's activities have been modified.

Most of these changes concern the provisions relating to victims, who are now in a worse situation than before the Act came into force, which runs counter to the main purpose of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime.

Słowa Kluczowe: wiktymologia, prawa ofiar przestępstw, pogarszanie sytuacji ofiar.

Keywords: victimology, crime victims' rights, worsening of the crime victims' situation

Literatura:

- BIEŃKOWSKA E., *Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – o nowej instytucji prawa karnego wykonawczego krytycznie*, «Zeszyty Prawnicze» 12.1/2012
- BIEŃKOWSKA E., *Nowe środki ochrony i pomocy dla pokrzywdzonych i świadków*. «Prokuratura i Prawo» 10/2015
- BIEŃKOWSKA E., *Ofiary przestępstw w postępowaniu karnym – nowe standardy Unii Europejskiej*, «Państwo i Prawo» 69.4/2014
- BIEŃKOWSKA E., MAZOWIECKA L., [w:] E. BIEŃKOWSKA, K. DUDKA, C. KULESZA, L. MAZOWIECKA, P. STARZYŃSKI, W. ZALEWSKI, E. ZIELIŃSKA, *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstwa. Komentarz*, red. E. BIEŃKOWSKA, L. MAZOWIECKA, Warszawa 2014
- KRUK, M., *Nowy fundusz – realna pomoc dla pokrzywdzonych*, «Na Wokandzie» 1/2010
- LELENTAL, S., *Kodeks Karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2014
- OWSIANKA M., *Egzekucja nawiązek i świadczeń pieniężnych zasądzonych na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej*, [w:] *Gwarancje praw pokrzywdzonych w postępowaniach szczególnych*, red. D. GIL, Warszawa 2012.